

Initium Sapientiae Timor Domini

123
456
789

Hooft

SWeer

Malheureux
est l'homme dit
Aristote qui a
la charge d'enfans
de plusieurs Meres

Slaet hem
Vry en spaert
plack noch roe
eer ick hem
Elders doe.

Ick ben schier
ontsint. Kan niet
Verdraghen. dat gy
myn soete kindt.
Soo hebt geslagen

L'Anatomie de la Grammaire
en forme de Dialogues
Francois flamén
Par
Jean Vaerman Mre
D'Escole Françoise
à Bruges

Steven Van Impe

Brugse boekdrukkersstambomen

Wie wat ervaring heeft met boeken uit de vroegmoderne tijd, weet dat het af en toe voorkwam dat een weduwe de drukkerij van haar overleden echtgenoot overnam. De weduwen van Jan Clouwet, Jacobus Beernaerts, Lucas van den Kerchove en andere Brugse drukkers hebben dan ook hun plaats(je) gekregen in het overzichtswerk van Albert Visart de Bocarmé en in latere artikelen. Vaak worden zij gepresenteerd als overgangsfiguren tussen hun man en hun zoon(s), of als zaakwaarnemers die tot hun dood teren op het stilaan leeglopende bedrijf nagelaten door hun echtgenoten. Recent onderzoek, voor de Zuidelijke Nederlanden onder andere door Heleen Wyffels, toont echter aan dat veel van deze drukkersweduwen ook interessante vrouwen zijn die door omstandigheden de kans kregen zelfstandige ondernemers te worden².

Natuurlijk hebben deze vrouwen niet gewacht tot de dood van hun man om plots betrokken te geraken bij de drukkerij. Zoals haast alle vroegmoderne ondernemingen waren ook drukkerijen familiebedrijven en was er nauwelijks of geen scheiding tussen bedrijfs- en familiekapitaal. Familieleden (echtgenotes, maar ook zonen én dochters) waren van jongs af aan haast automatisch werknemers in zo'n familiebedrijf. Sterker nog: werknemers van buitenaf (leerjongens, meesterknechten, ...) werden beschouwd als deel van de familie, en werden door huwelijken soms ook officieel in de familie opgenomen. Om het Brugse boekbedrijf te onderzoeken, moeten we dus ook de Brugse boekdrukkersfamilies in kaart brengen.

Dat bedrijf en familie zo met elkaar verweven zijn, blijkt onder andere uit het fenomeen van de 'drukkersdynastieën', ondernemingen die soms generaties lang van vader op zoon werden doorgegeven. Door de gewoonte om kinderen naar hun ouders of grootouders te vernoemen ontstond de noodzaak om gebruik te maken van Romeinse cijfers, bijvoorbeeld om de drukker Jacobus I Beernaerts te kunnen onderscheiden van zijn zoon Jacobus II. Het is belangrijk te benadrukken dat deze 'rugnummers' worden toegekend door moderne onderzoekers: de drukkers zelf gebruikten hoogstens de aanduiding 'junior' of 'zoon van ...' zolang hun vader leefde, of lieten dergelijke aanduidingen zelfs bewust weg om de continuïteit van het bedrijf te benadrukken³. Bovendien waren niet alle dynastieën even gemakkelijk zichtbaar: er waren ook gevallen waarbij het bedrijf van vader op dochter en schoonzoon werd doorgegeven, vaak na een huwelijk met de meesterknecht of leerling.

Jan Vaerman, Ontledingh der Fransche spraek-
konst, Brugge: Franciscus van Heurck, [s.a.].
Franciscus kreeg zijn opleiding in Antwerpen,
huwde in 1693 de Brugse Helena Beckers en
kon zo aan de slag in het Brugse boekenbedrijf.
Brugge, Openbare Bibliotheek, S 66a.